

Postanowienie z 17 lipca 2003 r., [K 13/02](#)
**NIEDOPUSZCZALNOŚĆ WZNOWIENIA POSTĘPOWANIA
PRZED TRYBUNAŁEM KONSTYTUCYJNYM. PROBLEM WYŁĄCZENIA
SĘDZIEGO. GRANICE ZASADY *NE BIS IN IDEM***

Rodzaj postępowania: kontrola abstrakcyjna Tu: skarga o wznowienie postępowania Inicjator: Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny	Skład orzekający: pełny skład	Zdania odrębne: 0
--	---	-----------------------------

2 kwietnia 2003 r. Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie, po rozpoznaniu wniosku Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego kwestionującego konstytucyjność kilku przepisów ustawy z 1991 r., dotyczących regulacji stanu majątkowego tego Kościoła, wydał wyrok (sygnatura jw.), w którym orzekł, że przepisy zakwestionowane przez wnioskodawcę są zgodne z Konstytucją.

Następnie, w czerwcu 2003 r. Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego ze skargą o wznowienie postępowania zakończony wyrokiem z 2 kwietnia 2003 r. Wnioskodawca zarzucił, że w wydaniu kwestionowanego wyroku Trybunału brał udział sędzia, który w czasie rozpatrywania projektu zaskarżonej ustawy w Senacie, to jest w roku 1991, był senatorem i głosował nad jedną z poprawek do ustawy. Zdaniem wnioskodawcy sędzia ten podlegał z mocy prawa wyłączeniu z orzekania w sprawie, ponieważ „uczestniczył w wydaniu zakwestionowanego aktu normatywnego” (art. 26 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym).

W myśl art. 20 ustawy o TK w sprawach nie uregulowanych w tej ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego. Przepisy kodeksu dopuszczają wznowienie postępowania cywilnego, jeżeli w wydaniu wyroku brał udział sędzia wyłączony z mocy prawa, a strona nie mogła domagać się jego wyłączenia (art. 401 pkt 1 k.p.c.).

ROZSTRZYGNIĘCIE

Trybunał, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, umorzył postępowanie w sprawie ze skargi o wznowienie, z powodu niedopuszczalności orzekania.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące wznowienia postępowania nie mają odpowiedniego zastosowania do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Kwestia statusu prawnego i stabilności wyroków Trybunału w żadnym zakresie nie może być bowiem uznana za „sprawę nieuregulowaną w ustawie” w rozumieniu art. 20 ustawy o TK. Przeciwnie, kwestia ta została poddana regulacji o randze konstytucyjnej. Przepisy art. 188-197 Konstytucji – regulujące kompleksowo zakres kognicji, zasady postępowania i orzekania, ustrój oraz status prawny Trybunału – nie przewidują instytucji (procedury)

wznowienia postępowania. W myśl art. 190 ust. 1 Konstytucji „orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne”, co wyklucza instytucję wznowienia postępowania przed Trybunałem lub inny środek wzruszania (zaskarżania) jego orzeczeń. Także argumenty prawnoporównawcze przemawiają za uznaniem, iż niedopuszczalność wznowienia postępowania dotyczącego kontroli konstytucyjności norm wiąże się bezpośrednio z charakterem prawnym orzeczeń sądów konstytucyjnych, które prowadzą do ukształtowania nowego stanu normatywnego; jego zmiana może nastąpić wyłącznie poprzez interwencję legislacyjną.

2. Przepis art. 20 ustawy o TK przewiduje jedynie „odpowiednie” (nie zaś całościowe i bezwarunkowe) stosowanie do postępowania przed Trybunałem przepisów kodeksu postępowania cywilnego „w sprawach nie uregulowanych w ustawie”. Formuła stosowania „odpowiedniego” (*mutatis mutandis*) wymaga, aby zakres i sposób sięgania po instytucje i procedury uregulowane w kodeksie postępowania cywilnego uwzględniały specyfikę i funkcję postępowania przed Trybunałem, który orzeka o zgodności przepisów normatywnego aktu prawnego z Konstytucją lub innym aktem o wyższej mocy.
3. Jako podstawowe uzasadnienie skargi o wznowienie postępowania wskazano w niniejszej sprawie okoliczność, że w rozstrzygnięciu sprawy i wydaniu wyroku z 2 kwietnia 2003 r. brał udział sędzia Trybunału Konstytucyjnego, który swego czasu, będąc senatorem RP, uczestniczył w głosowaniu w Senacie nad unormowaniem zaskarżonym przez wnioskodawcę. Wobec „niedookreśloności” (normatywnej niejednoznaczności) szeregu aspektów unormowania zawartego w art. 26 ustawy o TK (podstawy i tryb wyłączenia sędziego z orzekania w sprawie) rozstrzygnięcia wymaga przede wszystkim pytanie, czy sam fakt głosowania nad projektem aktu normatywnego (zwłaszcza nad poprawkami do niego) jest równoznaczny z pojęciem „uczestniczenia w wydaniu aktu” w rozumieniu ust. 1 powołanego artykułu. Kierując się zasadami wykładni systemowej, w praktyce stosowania tego przepisu przyjęto, iż użyte przez ustawodawcę określenie „uczestniczył” wskazuje na to, że udział w wydaniu aktu normatywnego zobowiązujący do wyłączenia sędziego Trybunału Konstytucyjnego dotyczy przede wszystkim działań, które wiążą się z aktywnym wpływaniem na treść i kształt danego aktu (np. występowanie z inicjatywą ustawodawczą, czynny udział w debacie parlamentarnej, występowanie w roli posła sprawozdawcy, wnoszenie poprawek do projektu ustawy). Nie można więc ocenić *in casu*, czy wystąpiła przesłanka wyłączenia sędziego z powodu „uczestnictwa” w wydaniu aktu normatywnego, wyłącznie na podstawie aktu głosowania nad poprawkami do ustawy w Senacie. Na rzecz takiej wykładni art. 26 ust. 1 ustawy o TK przemawiają określone w Konstytucji zasady wyboru sędziów Trybunału, dopuszczające wybór osób, które wchodziły w skład wieloosobowych organów prawodawczych. Przyjęcie bardziej restrykcyjnej wykładni omawianego przepisu stwarzałoby poważne trudności w funkcjonowaniu Trybunału Konstytucyjnego, zwłaszcza przy rozpatrywaniu spraw w pełnym składzie, jako że w gronie sędziów Trybunału zawsze były i są osoby, które wcześniej uczestniczyły w pracach legislacyjnych w Sejmie lub w Senacie.
4. W związku z drugim zarzutem podniesionym w skardze o wznowienie – pominięcia w wyroku z 2 kwietnia 2003 r. istotnych przedmiotowo aspektów powołanego przez wnioskodawcę wzorca konstytucyjnego (art. 2) kontroli zaskarżonej regulacji ustawowej – należy podkreślić, iż zasada *ne bis in idem* generalnie nie sprzeciwia się ewentualnemu powołaniu w przyszłości, w nowym postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, owych aspektów pominiętych, zdaniem wnioskodawcy, w sprawie K 13/02. Wspomniana zasada odnosi się bowiem wyłącznie do tych aspektów wzorca konstytucyjnego, które znalazły rzeczywiste i widoczne zastosowanie w treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

go. Istnienie wyroku nie wyklucza natomiast ponownego zakwestionowania przed Trybunałem zgodności tych samych przepisów ustawy z tym samym konstytucyjnym wzorcem kontroli, jeżeli podmiot, który ewentualnie zainicjuje taką kontrolę, wskaże istotne okoliczności, dowody lub argumenty, które poprzednio nie zostały przez Trybunał Konstytucyjny rozważone i wskazane w uzasadnieniu wyroku. Do Trybunału należeć będzie wówczas rozważenie, czy uzasadnione jest wydanie kolejnego wyroku, czy też zachodzi przesłanka zbędności orzekania (art. 39 ust. 1 ustawy o TK).

Przepisy Konstytucji i ustawy o TK

Konstytucja

Art. 2. Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Art. 188. Trybunał Konstytucyjny orzeka w sprawach:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
- 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,
- 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- 4) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
- 5) skargi konstytucyjnej, o której mowa w art. 79 ust. 1.

Art. 189. Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

Art. 190. 1. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.

2. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wymienionych w art. 188 podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski".

3. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny - dwunastu miesięcy. W przypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów.

4. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

5. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego zapadają większością głosów.

Art. 191. 1. Z wnioskiem w sprawach, o których mowa w art. 188, do Trybunału Konstytucyjnego wystąpić mogą:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich,
- 2) Krajowa Rada Sądownictwa w zakresie, o którym mowa w art. 186 ust. 2,
- 3) organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego,
- 4) ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych,
- 5) kościoły i inne związki wyznaniowe,
- 6) podmioty określone w art. 79 w zakresie w nim wskazanym.

2. Podmioty, o których mowa w ust. 1 pkt 3-5, mogą wystąpić z takim wnioskiem, jeżeli akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania.

Art. 192. Z wnioskiem w sprawach, o których mowa w art. 189, do Trybunału Konstytucyjnego wystąpić mogą: Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 193. Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Art. 194. 1. Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów, wybieranych indywidualnie przez Sejm na 9 lat spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą. Ponowny wybór do składu Trybunału jest niedopuszczalny.

2. Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego.

Art. 195. 1. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji.

2. Sędziom Trybunału Konstytucyjnego zapewnia się warunki pracy i wynagrodzenie odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi ich obowiązków.

3. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w okresie zajmowania stanowiska nie mogą należeć do partii politycznej, związku

zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

Art. 196. Sędzia Trybunału Konstytucyjnego nie może być, bez uprzedniej zgody Trybunału Konstytucyjnego, pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Sędzia nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 197. Organizację Trybunału Konstytucyjnego oraz tryb postępowania przed Trybunałem określa ustawa.

Ustawa o TK

Art. 20. W sprawach nie uregulowanych w ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego.

Art. 26. 1. Sędzia Trybunału podlega wyłączeniu od udziału w rozstrzygnięciu w sprawach, w których:

- 1) wydał lub uczestniczył w wydaniu zakwestionowanego aktu normatywnego, wyroku, decyzji administracyjnej albo innego rozstrzygnięcia,
- 2) był przedstawicielem, pełnomocnikiem, radcą prawnym lub doradcą jednego z uczestników postępowania,
- 3) zachodzą inne przyczyny uzasadniające wyłączenie sędziego, określone w art. 48 Kodeksu postępowania cywilnego.

2. Sędziego Trybunału wyłącza się od udziału w postępowaniu na jego żądanie lub na żądanie uczestnika postępowania albo z urzędu, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności, nie wymienionych w ust. 1, mogących wywołać wątpliwość co do jego bezstronności.

3. O wyłączeniu sędziego z przyczyn wymienionych w ust. 1 postanawia prezes Trybunału, a z przyczyn wymienionych w ust. 2 - Trybunał.

4. Do czasu rozstrzygnięcia sprawy o wyłączenie sędziego Trybunału może wykonywać tylko czynności nie cierpiące zwłoki.

Art. 39. 1. Trybunał umarza na posiedzeniu niejawnym postępowanie:

- 1) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne,
- 2) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej,
- 3) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał.